

Υποχρέωση παροχής πληροφοριών σχετικά με την οικονομική κατάσταση ενός παρόχου επιγραμμικών υπηρεσιών διαμεσολάβησης

Το άρθρο 3 της Οδηγίας 2000/31/EK απαγορεύει σε κράτη μέλη να απαιτούν από παρόχους επιγραμμικών υπηρεσιών διαμεσολάβησης που είναι εγκατεστημένοι σε άλλο κράτος μέλος να υποβάλλουν έγγραφα με λεπτομερείς οικονομικές πληροφορίες, επ' απειλή κυρώσεων, έχοντας ως νομικό έρεισμα την εφαρμογή του Κανονισμού 2019/1150 σχετικά με τη διαφάνεια και τη δίκαιη μεταχείριση των επιχειρηματικών χρηστών επιγραμμικών υπηρεσιών.

προδικαστική παραπομπή – ελεύθερη παροχή υπηρεσιών – φορείς παροχής υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας – υποχρέωση παροχής πληροφοριών σχετικά με την οικονομική κατάσταση ενός παρόχου επιγραμμικών υπηρεσιών διαμεσολάβησης – Οδηγία 2000/31/EK – συντονισμένος τομέας – αρχή του ελέγχου στο κράτος μέλος καταγωγής – παρεκκλίσεις – έννοια των «μέτρων που στρέφονται κατά συγκεκριμένης υπηρεσίας της κοινωνίας της πληροφορίας» – Κανονισμός (ΕΕ) 2019/1150 – σκοπός

ΔΕΕ C-665/22, Amazon Services Europe, 30.05.2024, Τμήμα δεύτερο, Πρόεδρος: A. Prechal, Εισηγητής: N. Wahl, Γεν. Εισαγγελέας: M. Szpunar, ECLI: EU:C:2024:435 – Προδικαστική παραπομπή

Σύμφωνα με την ιταλική έννομη τάξη, οι πάροχοι διαδικτυακών υπηρεσιών διαμεσολάβησης και μηχανών αναζήτησης υπόκεινται σε υποχρεώσεις βάσει εθνικών διατάξεων. Το 2020 και το 2021, υιοθετήθηκε ο ιταλικός νόμος 249 και εκδόθηκε ως διοικητική πράξη η Απόφαση αριθ. 397/13 για την εξασφάλιση της κατάλληλης και πιο αποτελεσματικής εφαρμογής του Κανονισμού για την προώθηση της δικαιοσύνης και της διαφάνειας για τους επιχειρηματικούς χρήστες διαδικτυακών υπηρεσιών διαμεσολάβησης. Βάσει αυτών, οι πάροχοι των υπηρεσιών υποχρεώθηκαν να είναι εγγεγραμμένοι στο μητρώο που τηρείται από την ιταλική ρυθμιστική αρχή επικοινωνιών Autorita per le Garanzie nelle Comunicazioni, να της αποστέλλουν περιοδικά ένα έγγραφο αναφορικά με την οικονομική τους κατάσταση και να καταβάλλουν χρηματική εισφορά. Σε περίπτωση μη συμμόρφωσης, προβλέφθηκαν αστικές κυρώσεις και διοικητικά πρόστιμα.

Στην υπό κρίση υπόθεση, η προδικαστική παραπομπή προέκυψε στο πλαίσιο της ένδικης διαφοράς μεταξύ της Amazon Services Europe Sarl (στο εξής: Amazon), λουξεμβουργιανής εταιρείας, και της Autorita per le Garanzie nelle Comunicazioni (ιταλικής ρυθμιστικής αρχής επικοινωνιών) (στο εξής: AGCOM), με αντικείμενο τα μέτρα που έλαβε η τελευταία έναντι των παρόχων επιγραμμικών υπηρεσιών διαμεσολάβησης.

Η Amazon ως διαδικτυακή πλατφόρμα φέρνει σε επαφή πωλητές με καταναλωτές για την πραγματοποίηση συναλλαγών με αντικείμενο την πώληση αγαθών. Κατόπιν τροποποιήσεων του ιταλικού νομικού πλαισίου, προβλέφθηκε ότι η Amazon, ως πάροχος επιγραμμικών υπηρεσιών διαμεσολάβησης, έχει την υποχρέωση να υποβάλλει στην AGCOM την Informativa Economica di Sistema (IES), δηλαδή ένα έγγραφο δήλωσης στοιχείων της οικονομικής της κατάστασης.

Ως εκ τούτου, η Amazon άσκησε προσφυγή ενώπιον του Tribunale Amministrativo Regionale per il Lazio (Διοικητικό Πρωτοδικείο της Περιφέρειας Λατίου, Ιταλία) με αίτημα την ακύρωση των ανωτέρω, υποστηρίζοντας ότι η προκύπτουσα αύξηση των διοικητικών επιβαρύνσεων είναι αντίθετη με το δίκαιο της ΕΕ και, πιο συγκεκριμένα, ότι η υποχρέωση αυτή αντιβαίνει στην αρχή της ελεύθερης παροχής των υπηρεσιών, τον Κανονισμό 2019/1150 και άλλες Οδηγίες, μιας και η εταιρεία υπάγεται κυρίως στο νομικό σύστημα του κράτους μέλους στο οποίο είναι εγκατεστημένη, δηλαδή το Λουξεμβούργο. Εν πολλοίς, η προσφυγή της εταιρείας στηρίχθηκε κυρίως στο επιχείρημα ότι η ιταλική νομοθεσία δεν μπορεί να επιβάλλει επιπλέον υποχρεώσεις σχετικά με την πρόσβαση στη δραστηριότητα των υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας.

Επιλαμβανόμενο το δικαστήριο, εξέφρασε επιφυλάξεις για την ορθότητα της προσέγγισης και αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο της ΕΕ μια σειρά προδικαστικών ερωτημάτων με σκοπό την αποσαφήνιση του κυρίως κριθέντος ζητήματος. Πράγματι, το

Δικαστήριο απάντησε σε αυτά και επιβεβαίωσε το σύνολο των εκτιμήσεων της λουξεμβουργιανής εταιρείας σχετικά με το δίκαιο της Ένωσης.

Παρατηρήσεις

*Εμμανουέλα-Ραφαέλα Σουγλή**

I. Νομικό πλαίσιο

Από την ιδιωτικοποίηση του διαδικτύου και ενόψει της επέλασης των ψηφιακών τεχνολογιών, οι επιγραμμικές πλατφόρμες αποτελούν αναπόσπαστο κομμάτι της σύγχρονης οικονομίας, διευκολύνοντας την αλληλεπίδραση των επιχειρήσεων με τους τελικούς καταναλωτές και ενθαρρύνοντας κάθε είδους συναλλακτική δραστηριότητα χωρίς γεωγραφικά εμπόδια¹. Η αυξανόμενη όμως ισχύς αυτών των νέων επιχειρηματικών μοντέλων έχει εγείρει πλήθος ανησυχιών. Από την ανωτέρω διαπραγματευτική τους δύναμη και τη συνακόλουθη εξάρτηση των χρηστών τους εγκυμονούν κίνδυνοι για την επιχειρηματική δραστηριότητα των προμηθευτών, αφού δημιουργείται πρόσφορο έδαφος για την ανάπτυξη αθέμιτων πρακτικών. Μέχρι πρότινος, ελλείπει ειδικότερης ενωσιακής νομοθεσίας, προβλέπονταν μόνο διατάξεις που επεφύλασσαν αυξημένη προστασία στον καταναλωτή ως το ασθενέστερο συμβαλλόμενο μέρος². Όμως, λόγω του ότι η νέα αυτή τάξη των πραγμάτων προσκρούει σε πολλά σημεία της παραδοσιακής θεώρησης της οικονομίας, η θέσπιση ενός σύγχρονου νομικού πλαισίου υπήρξε αναγκαία ώστε να αντικατοπτρίζεται η νέα επιγραμμική πραγματικότητα διατηρώντας και προάγοντας το ανταγωνιστικό, δίκαιο και διαφανές αυτό οικοσύστημα μέσα στο οποίο οι εταιρείες καλούνται να συμπεριφέρονται με υπευθυνότητα³.

Στη βάση αυτή διαμορφώθηκε η Οδηγία 2000/31/ΕΚ για το Ηλεκτρονικό Εμπόριο και ο Κανονισμός 2019/1150 για τη δικαιοσύνη και διαφάνεια πλατφορμών διαμεσολάβησης. Τα ανωτέρω αποτελούν ένα στοχευμένο κανονιστικό πλαίσιο και διευκολύνουν την άσκηση διασυνοριακών επιχειρηματικών δραστηριοτήτων εντός της Ένωσης και, συνολικά, την εύρυθμη λειτουργία της εσωτερικής αγοράς.

Από τη μια πλευρά, η Οδηγία 2000/31/ΕΚ, γνωστή ως «Οδηγία για το Ηλεκτρονικό Εμπόριο», είναι ένα κρίσιμο κομμάτι της ευρωπαϊκής νομοθεσίας που στοχεύει στην ενοποίηση της εσωτερικής αγοράς της ΕΕ για τις ηλεκτρονικές υπηρεσίες. Με κύριο στόχο την προώθηση της ελεύθερης κυκλοφορίας των ηλεκτρονικών υπηρεσιών εντός της ΕΕ, επιδιώκει να παρέχει σαφείς και ενιαίες ρυθμίσεις που διευκολύνουν τη λειτουργία των ηλεκτρονικών επιχειρήσεων και την προστασία των καταναλωτών. Για αυτό τον λόγο, είναι δομημένη σε τέσσερις πυλώνες: τη διαχείριση ευθυνών, την ελεύθερη κυκλοφορία υπηρεσιών, τη διαφάνεια και την ασφάλεια, και τη συμμόρφωση και τις εξελίξεις.

Ειδικότερα, η Οδηγία κατοχυρώνει την αρχή της ελεύθερης κυκλοφορίας των ηλεκτρονικών υπηρεσιών, επισημαίνοντας ότι οι υπηρεσίες που νομίμως παρέχονται σε ένα κράτος μέλος πρέπει να είναι ελεύθερες

* *ΜΔΕ, Δικηγόρος*

¹. Βλ. σχετ. Γ. ΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ, Εισαγωγή στη Νομική Πληροφορική: Μια πρώτη προσέγγιση της σχέσης δικαίου & νέων τεχνολογιών, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2018, και Γ. ΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ, Η ευθύνη των παρόχων υπηρεσιών στο Internet, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2013.

². Ε. ΑΛΕΞΑΝΔΡΙΔΟΥ, Δίκαιο Προστασίας Καταναλωτή, Ελληνικό – Ενωσιακό: Κατ' άρθρο ερμηνεία του Ν 2251/1994 και άλλων σχετικών νομοθετημάτων, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2015.

³. Βλ. σχ. C. FRATEA, Competition Law and Digital Markets: Adaptation of Traditional Categories or New Rules? Some Reflections Arising from the Amazon Cases Regarding the Access to Non-Public Data, European Business Law Review, 2022, σσ. 1021-1040, και ειδικά 1030-1032, και P. PETROV, The European Commission Investigations Against Amazon – A Gatekeeper Saga, Kluwer Competition Law Blog, 2020.

να προσφέρονται και σε άλλα κράτη μέλη της ΕΕ⁴. Αυτή η αρχή είναι σημαντική για την ενοποίηση της ενιαίας αγοράς και τη μείωση των εμποδίων για τις επιχειρήσεις που επιθυμούν να επεκταθούν σε διεθνές επίπεδο εντός της ΕΕ. Κατά αυτό τον τρόπο, διασφαλίζεται ότι οι ηλεκτρονικές επιχειρήσεις μπορούν να λειτουργούν χωρίς να υπόκεινται σε περιορισμούς που επιβάλλουν οι εθνικές αρχές σε άλλα κράτη μέλη⁵.

Από την άλλη πλευρά, ο Κανονισμός (ΕΕ) 2019/1150, γνωστός και ως «Κανονισμός για τη Δικαιοσύνη και Διαφάνεια των Πλατφορμών Διαμεσολάβησης», τέθηκε σε εφαρμογή την 1η Ιουλίου 2020 και αποτελεί σημαντικό κανονιστικό εργαλείο για τη ρύθμιση των πλατφορμών διαμεσολάβησης στην Ευρωπαϊκή Ένωση και τη βελτίωση της λειτουργίας της ψηφιακής ενιαίας αγοράς. Σκοπός του είναι να ενισχύσει τη διαφάνεια, τη δικαιοσύνη και την ισότητα των όρων που ισχύουν για τις επιχειρήσεις και τους χρήστες που χρησιμοποιούν πλατφόρμες διαμεσολάβησης, όπως οι πλατφόρμες ηλεκτρονικού εμπορίου, οι πλατφόρμες κοινωνικών μέσων και οι μηχανές αναζήτησης. Ιδιαίτερως, επιδιώκει να προωθήσει τη διαφάνεια όσον αφορά τις πολιτικές των πλατφορμών, τις συνθήκες συνεργασίας και τη διαδικασία επίλυσης διαφορών, με στόχο την προστασία των επιχειρήσεων και των καταναλωτών από καταχρηστικές πρακτικές και αθέμιτους όρους⁶.

Ως εκ τούτου, το περιεχόμενο του Κανονισμού αναδεικνύει τα κυριότερα προβλήματα που ανακύπτουν από τη δράση των επιγραμμικών πλατφορμών: οι αθέμιτοι όροι και προϋποθέσεις που υιοθετούν οι πλατφόρμες, τα εμπόδια πρόσβασης στην αγορά που τίθενται από αυτές ή η μονομερής τροποποίηση των προϋποθέσεων πρόσβασης στην αγορά, συμπεριλαμβανομένης της πρόσβασης σε απαραίτητα επιχειρηματικά δεδομένα, ο διττός ρόλος που διαδραματίζουν οι πλατφόρμες παρέχοντας πρόσβαση στην αγορά και ούσες παράλληλα σε ανταγωνισμό με τους προμηθευτές, προωθώντας κατά τρόπο αθέμιτο τις δικές τους υπηρεσίες έναντι αυτών που παρέχουν οι προμηθευτές, αλλά και οι αθέμιτοι όροι «ισοτιμίας» με αντίκτυπο στον καταναλωτή και η αδιαφάνεια σχετικά με τις χρεώσεις των πλατφορμών, τη χρήση των δεδομένων και τα αποτελέσματα αναζήτησης.

Ως απάντηση στις ανωτέρω παθογένειες, ο Κανονισμός προβλέπει υποχρεώσεις για τις πλατφόρμες διαμεσολάβησης. Ειδικότερα, επιβάλλει σε αυτές να παρέχουν σαφείς και κατανοητές πληροφορίες για τις πολιτικές και τους όρους χρήσης τους, δημοσιεύοντας τους βασικούς όρους και προϋποθέσεις που διέπουν τη σύμβαση με τους χρήστες και τους προμηθευτές υπηρεσιών, καθώς και τη διαδικασία αξιολόγησης και επανεξέτασης των όρων αυτών. Αυτή η διαφάνεια έχει ως στόχο την ενίσχυση της εμπιστοσύνης των χρηστών και των επιχειρήσεων στις πλατφόρμες και την ευθυγράμμιση με το δίκαιο του ανταγωνισμού. Παράλληλα, δεδομένης της σημασίας της πρόσβασης στη δικαιοσύνη, ο Κανονισμός καθορίζει και τις διαδικασίες επίλυσης διαφορών προβλέποντας σχετικές διαδικασίες στις οποίες συμμετέχουν ανεξάρτητοι εξωτερικοί φορείς. Αυτές οι διαδικασίες εξασφαλίζουν ότι οι διαφωνίες μπορούν να επιλυθούν με δίκαιο και ανεξάρτητο τρόπο, προστατεύοντας τα δικαιώματα των επιχειρήσεων και των χρηστών εξωδικαστικά.

Αναντίρρητα, ο Κανονισμός 2019/1150 αποτελεί σημαντικό βήμα προς την κατεύθυνση της βελτίωσης των συνθηκών για τις επιχειρήσεις και τους καταναλωτές που δραστηριοποιούνται στις ψηφιακές αγορές, συνεισφέροντας στην εξισορρόπηση των δυνάμεων μεταξύ πλατφορμών και χρηστών, και διασφαλίζοντας τη δικαιοσύνη και τη διαφάνεια στον ψηφιακό τομέα. Τα νέα αυτά μοντέλα δραστηριοποίησης στο ψηφιακό περιβάλλον ήταν μέχρι πρότινος άγνωστα στον νομοθέτη και η νομοθετική τους ρύθμιση βρίσκεται ακόμα υπό διερεύνηση. Ωστόσο, ο Κανονισμός χαρακτηρίζεται ως ήπια ρύθμιση (light touch regulation)⁷, υπό την έννοια ότι εστιάζει περισσότερο στην επίτευξη διαφάνειας στις σχέσεις της εκάστοτε πλατφόρμας με τους χρήστες της και η ρυθμιστική του παρέμβαση δεν είναι έντονη. Κατά βάση, δεν προβλέπονται, λοιπόν, έννομες συνέπειες για την περίπτωση μη συμμόρφωσης των παρόχων με τις

⁴. Άρθρο 1 της Οδηγίας 2000/31/ΕΚ και άρθρα 1 και 3 της Οδηγίας 2000/31/ΕΚ και άρθρα 1 παρ. 1, 3 παρ. 1, 16 παρ. 1 της Οδηγίας 2006/123/ΕΚ, άρθρο 5 παρ. 1 της Οδηγίας 2015/1535/ΕΕ.

⁵. Βλ. σχ. P. CHAPPATTE / K. O'CONNELL, E-Commerce: Most Favoured Nation Clauses, Global Competition Review, 2021.

⁶. Αιτιολογικές σκ. 3, 7, 51 και άρθρα 1, 2 παρ. 1 του Κανονισμού 2019/1150.

⁷. I. GRAEF, Differentiated Treatment in Platform-to-Business Relations: EU Competition Law and Economic Dependence, Yearbook of European Law, 2019, σσ. 448-499.

επιταγές του. Αντίθετα, ο καθορισμός των μέτρων σε περίπτωση παραβίασης του Κανονισμού εναπόκειται στη διακριτική ευχέρεια των κρατών μελών, από τα οποία ουσιαστικά εξαρτάται η επιβολή των διατάξεων του Κανονισμού.

Μπορεί ο Κανονισμός να υιοθετεί αρκετά μετριοπαθείς ρυθμίσεις χωρίς να εισάγει τομές στο νομοθετικό πλαίσιο. Παρόλα αυτά, για αυτόν ακριβώς τον λόγο, προβλέπεται στο άρθρο 18 διαδικασία επανεξέτασης του Κανονισμού και των αποτελεσμάτων του ανά τριετία από την Επιτροπή ώστε να διαπιστωθεί αν συντρέχει ανάγκη τροποποίησής του⁸.

II. Άξονες δικανικού συλλογισμού

Ο δικανικός συλλογισμός που ακολούθησε το Δικαστήριο για να καταλήξει στο συμπέρασμα ότι ένα κράτος μέλος δεν μπορεί να επιβάλλει επιπλέον υποχρεώσεις σε πάροχο online υπηρεσιών που είναι εγκατεστημένος σε άλλο κράτος μέλος, βασίστηκε σε συγκεκριμένους άξονες και ακολούθησε ορθολογική πορεία.

Ως προς το παραδεκτό, μόλις το Διοικητικό Πρωτοδικείο Λατίου ανέστειλε τη διαδικασία ενώπιόν του και υπέβαλε στο Δικαστήριο τα προδικαστικά ερωτήματα προς απάντηση, η Ιταλική Κυβέρνηση, ισχυριζόμενη ότι το αιτούν δικαστήριο ζητά από το ΔΕΕ να αποφανθεί επί της χρησιμότητας και της κρισιμότητας των πληροφοριών που πρέπει να συμπληρώνονται στην IES, αμφισβήτησε το παραδεκτό ενός ερωτήματος της προδικαστικής παραπομπής βασιζόμενη στο ότι το ΔΕΕ επιλαμβάνεται πραγματικών περιστατικών για τα οποία δικαιοδοσία έχει μόνο το αιτούν δικαστήριο. Με τη σειρά του, το Δικαστήριο ανέκρουσε τον ισχυρισμό αυτό υποστηρίζοντας ότι τα προδικαστικά ερωτήματα είναι αλληλένδετα και αποτελούν ένα ενιαίο σύνολο βάσει του οποίου το αιτούν δικαστήριο ζητά από το ίδιο την ερμηνεία του Κανονισμού 2019/1150 εντός του πραγματικού και νομικού πλαισίου που εκθέτει με την αίτηση προδικαστικής αποφάσεως.

Ακολούθως, το Δικαστήριο προέβη στην εξέταση των προδικαστικών ερωτημάτων επί της ουσίας. Σύμφωνα με την Οδηγία για το Ηλεκτρονικό Εμπόριο⁹, το κράτος μέλος της καταγωγής της εταιρείας που παρέχει τις υπηρεσίες της κοινωνίας της πληροφορίας είναι υπεύθυνο να ρυθμίζει την παροχή των υπηρεσιών αυτών. Αντιθέτως, τα κράτη μέλη προορισμού δεσμεύονται από την αρχή της αμοιβαίας αναγνώρισης και υποχρεούνται, εκτός από εξαιρετικές περιπτώσεις, να μην περιορίζουν την ελευθερία παροχής αυτών των υπηρεσιών¹⁰.

Όπως είναι καταφανές, ο δικανικός αυτός συλλογισμός επικεντρώνεται στην έννοια της αρχής της ελεύθερης παροχής των υπηρεσιών. Μάλιστα, αυτό ήταν και το επιχείρημα της Amazon όταν άσκησε προσφυγή ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου. Προκύπτει, λοιπόν, ότι τα κράτη μέλη δεν μπορούν να εξαρτούν την πρόσβαση σε δραστηριότητα παροχής υπηρεσιών ή την άσκησή της στο έδαφός τους από απαιτήσεις που δεν τηρούν τις αρχές της μη εισαγωγής διακρίσεων, της αναγκαιότητας και της αναλογικότητας¹¹.

Πρέπει να σημειωθεί ότι, ως προς το ιταλικό δίκαιο, έρεισμα για την επιβολή επιπλέον υποχρεώσεων στην Amazon υπήρξε ο ιταλικός νόμος 249 της 31ης Ιουλίου 1997 και ο νόμος 178 της 30ής Δεκεμβρίου 2020 περί ίδρυσης της ρυθμιστικής αρχής επικοινωνιών και περί κανόνων για τα συστήματα τηλεπικοινωνιών και ραδιοτηλεόρασης, αλλά και η Απόφαση αριθ. 397/13 της AGCOM περί συστηματικής δήλωσης οικονομικών στοιχείων. Στο άρθρο 2 παρ. 1 της τελευταίας απαριθμούνται οι κατηγορίες προσώπων που υποχρεούνται να υποβάλλουν στην AGCOM έγγραφο IES, δηλαδή συστηματική δήλωση οικονομικών πληροφοριών, και έτσι επεκτείνεται η υποχρέωση υποβολής και στους παρόχους επιγραμμικών υπηρεσιών

⁸. Βλ. και αιτιολογική σκ. 49 του Κανονισμού.

⁹. Βλ. σχετ. I. ΠΓΛΕΖΑΚΗΣ, Το δίκαιο του ηλεκτρονικού εμπορίου, Επιτομή, εκδ. Σάκουλα, 2009.

¹⁰. Βλ. κατ' αναλογία και τις συνεκδικαζόμενες υποθέσεις C-664/22 και C-666/22, την υπόθεση C-663/22 και τις συνεκδικαζόμενες υποθέσεις C-662/22 και C-667/22.

¹¹. Άρθρο 16 της Οδηγίας 2006/123/EK.

διαμεσολάβησης και επιγραμμικών μηχανών αναζήτησης. Στο ίδιο πνεύμα, σύμφωνα με το προοίμιο και το άρθρο 1 παρ. 1 της Απόφασης αριθ. 161/21, καθίσταται επιτακτική η επέκταση της υποχρέωσης κοινοποίησης IES στους παρόχους επιγραμμικών υπηρεσιών διαμεσολάβησης και επιγραμμικών μηχανών αναζήτησης για τη συλλογή κρίσιμων πληροφοριών ετησίως.

Στο πλαίσιο της υποχρέωσης διαφάνειας του Κανονισμού (ΕΕ) 2019/1150, η IES είναι η ετήσια αναφορά την οποία πρέπει να υποβάλλουν οι φορείς παροχής υπηρεσιών επικοινωνιών. Αφορά τα στοιχεία ταυτοποίησης και τα οικονομικά δεδομένα για την ασκούμενη από τα οικεία πρόσωπα δραστηριότητα, με σκοπό τη συναλλαγή των στοιχείων που είναι αναγκαία για την εκπλήρωση συγκεκριμένων νομικών υποχρεώσεων, μεταξύ των οποίων περιλαμβάνονται η αποτίμηση του ολοκληρωμένου συστήματος επικοινωνιών (SIC) και ο έλεγχος των κατώτατων ορίων συγκέντρωσης στο πλαίσιο του συστήματος αυτού, οι αναλύσεις της αγοράς και ενδεχόμενων δεσποζουσών θέσεων ή, εν πάση περιπτώσει, επιζήμιων για την πολυφωνία, η ετήσια έκθεση και οι έρευνες, καθώς και με σκοπό την επικαιροποίηση της στατιστικής βάσης των φορέων παροχής υπηρεσιών επικοινωνιών.

Ειδικότερα, με τη διοικητική πράξη της Απόφασης αριθ. 161/21, η AGCOM επέβαλε στους παρόχους των επίμαχων υπηρεσιών να δηλώνουν τα συνολικά έσοδά τους από ιστοτόπους διαδικτυακών πωλήσεων, τα εισπραττόμενα ποσά από τέλη συνδρομής και τέλη εγγραφής, σύνδεσης ή συμμετοχής για τη χρήση της πλατφόρμας διαδικτυακών πωλήσεων από χρήστες εγκατεστημένους στην Ιταλία, τις πάγιες και μεταβλητές προμήθειες επί των πωλήσεων αγαθών και υπηρεσιών που πραγματοποιούνται μέσω της πλατφόρμας διαδικτυακών πωλήσεων από επιχειρηματικούς χρήστες που είναι εγκατεστημένοι στην Ιταλία, τις πάγιες και μεταβλητές προμήθειες που καταβάλλουν οι εγκατεστημένοι στην Ιταλία επιχειρηματικοί χρήστες καθώς και τα λοιπά έσοδά τους από υπηρεσίες διαμεσολάβησης, πλην της διαφήμισης.

Ως προς τη συμμόρφωση με τα παραπάνω ορίζεται ότι, αν τα δεδομένα ή τα πραγματικά περιστατικά αυτής της ετήσιας αναφοράς σχετικά με την άσκηση της οικονομικής δραστηριότητας δεν ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα, εφαρμόζονται οι κυρώσεις που προβλέπονται στο άρθρο 2621 του Αστικού Κώδικα. Ενώ, αν δεν κοινοποιηθεί, εντός των τασσόμενων προθεσμιών και με τον προβλεπόμενο τρόπο, το έγγραφο ή τα στοιχεία και οι πληροφορίες που ζητά η AGCOM, προβλέπεται διοικητικό πρόστιμο ποσού από ένα εκατομμύριο ιταλικές λίρες (περίπου 516 ευρώ) έως διακόσια εκατομμύρια (περίπου 103.000 ευρώ), το οποίο επιβάλλει η αρχή¹².

Εντούτοις, το Δικαστήριο ανέτρεψε τους ανωτέρω ισχυρισμούς καταφεύγοντας σε διατάξεις του ενωσιακού δικαίου, διευκρινίζοντας ότι οι πάροχοι των επιγραμμικών υπηρεσιών διαμεσολάβησης απαλλάσσονται από την υποχρέωση να συμμορφωθούν με τις προϋποθέσεις που ισχύουν στα νομικά συστήματα άλλων κρατών μελών πέραν τον κράτους μέλους καταγωγής, ανεξαρτήτως αν πρόκειται για γενικές διατάξεις ή για διατάξεις ειδικά σχεδιασμένες, γιατί αυτές ανήκουν στον συντονισμένο τομέα του τελευταίου. Ο συντονισμένος τομέας αφορά απαιτήσεις σχετικές με την ανάληψη της δραστηριότητας παροχής υπηρεσίας της κοινωνίας της πληροφορίας, όπως προϋποθέσεις σχετικά με τα προσόντα, την έγκριση ή την κοινοποίηση, αλλά και σχετικές με την άσκηση της δραστηριότητας της υπηρεσίας της κοινωνίας της πληροφορίας, όπως προϋποθέσεις αναφορικά με τη συμπεριφορά του φορέα παροχής υπηρεσιών, την ποιότητα ή το περιεχόμενο της υπηρεσίας, τη διαφήμιση και τη σύναψη συμβάσεων και την ευθύνη του φορέα παροχής υπηρεσιών¹³.

Ας προστεθεί παρενθετικά ότι η Ιταλική Κυβέρνηση έθεσε σε αμφισβήτηση και το αν η υποχρέωση υποβολής της IES στην AGCOM εμπίπτει στην έννοια του συντονισμένου τομέα, δεδομένου ότι αποσκοπεί να παράσχει στη ρυθμιστική αρχή τη δυνατότητα να πληροφορηθεί τα αναγκαία δεδομένα για την ενάσκηση των εποπτικών της καθηκόντων και, κατά συνέπεια, δεν αποβλέπει να επιβάλλει στους παρόχους των επίμαχων υπηρεσιών τη λήψη άδειας για την ανάληψη δραστηριότητας παροχής υπηρεσίας της

¹². Άρθρο 6 της Απόφασης αριθ. 397/13.

¹³. Άρθρο 2 περ. η' και 3 παρ. 1 της Οδηγίας 2000/31/ΕΚ.

κοινωνίας της πληροφορίας ή την άσκηση τέτοιας δραστηριότητας, πράγμα που καθιστά την υποχρέωση υποβολής θεμιτή. Ως προς το ζήτημα αυτό, το Δικαστήριο απάντησε ότι η υποχρέωση περιοδικής υποβολής σε εποπτική αρχή πληροφοριών σχετικών με την οικονομική κατάσταση της υπόχρεης επιχείρησης επ' απειλή κυρώσεων δεν επηρεάζει σε καμία περίπτωση το περιεχόμενο της υποχρέωσης αυτής προς την οποία οφείλουν να συμμορφωθούν οι πάροχοι τέτοιων υπηρεσιών που είναι εγκατεστημένοι σε άλλο κράτος μέλος και επιθυμούν να δραστηριοποιηθούν στο πρώτο κράτος μέλος. Παρόλα αυτά, το επιχείρημα της Ιταλικής Κυβέρνησης απορρίφθηκε ως άστοχο από το Δικαστήριο. Η υποχρέωση περιοδικής υποβολής της IES στην AGCOM αποτελεί απαίτηση σχετικά με την άσκηση δραστηριότητας παροχής υπηρεσίας της κοινωνίας της πληροφορίας και, επομένως, εμπίπτει στον συντονισμένο τομέα, κατά την έννοια του άρθρου 2 στ. η' της Οδηγίας 2000/31/EK.

Τούτων λεχθέντων, στην εν λόγω υπόθεση το Δικαστήριο κατέδειξε ότι η Ιταλία δεν μπορεί να επιβάλλει στους παρόχους των υπηρεσιών αυτών που είναι εγκατεστημένοι στο Λουξεμβούργο επιπλέον υποχρεώσεις που, αν και απαιτούνται για την παροχή αυτών των υπηρεσιών στην Ιταλία, δεν επιβάλλονται από το κράτος μέλος καταγωγής τους, δηλαδή το Λουξεμβούργο.

Συνεπώς, τα κράτη μέλη δεν μπορούν, για λόγους που αφορούν τον συντονισμένο τομέα, να περιορίσουν την ελεύθερη κυκλοφορία των υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας οι οποίες προέρχονται από άλλο κράτος μέλος. Κατά παρέκκλιση, ωστόσο, μπορούν να λαμβάνουν τέτοια μέτρα εφόσον συρρέουν οι τρεις προϋποθέσεις που απαριθμούνται στο στ. α' της παρ. 4 του άρθρου 3 της Οδηγίας 2000/31/EK: αν αυτά είναι αναγκαία για λόγους δημόσιας τάξης, προστασίας της δημόσιας υγείας, δημόσιας ασφάλειας και προστασίας του καταναλωτή, αν στρέφονται κατά μιας υπηρεσίας της κοινωνίας της πληροφορίας η οποία βλάπτει τα προηγούμενα ή δημιουργεί σοβαρό κίνδυνο να βλάψει τα προηγούμενα, και αν τηρείται η αρχή της αναλογικότητας¹⁴.

Ως προς τα επίδικα εθνικά μέτρα, το Δικαστήριο διευκρίνισε ότι οι υποχρεώσεις αυτές δεν εμπίπτουν στις εξαιρέσεις που επιτρέπονται από την Οδηγία για το Ηλεκτρονικό Εμπόριο. Πρώτον, είναι, υπό την επιβεβαίωση από το ιταλικό δικαστήριο, γενικής και αφηρημένης εφαρμογής μιας και αφορούν μια περιγραφόμενη με γενικούς όρους κατηγορία συγκεκριμένων υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας και εφαρμόζονται αδιακρίτως σε κάθε φορέα παροχής της εν λόγω κατηγορίας υπηρεσιών¹⁵. Δεύτερον, αν και αποσκοπούν στην προστασία στόχων γενικού συμφέροντος που αναφέρονται στην Οδηγία, η καθιέρωση αυτών των υποχρεώσεων δεν δικαιολογείται από την πρόθεση, που επικαλούνται οι ιταλικές αρχές, να εξασφαλίσουν την αποτελεσματική εφαρμογή του προαναφερόμενου Κανονισμού. Προς επίρρωση αυτών, όπως εύστοχα υποστήριξε και ο Γεν. Εισαγγελέας στα σημ. 186-190 των Προτάσεων του, ακόμη και αν υποθεθεί ότι τα επίδικα εθνικά μέτρα αποσκοπούν στη διασφάλιση του σκοπού του Κανονισμού 2019/1150, δεν υφίσταται άμεση σύνδεση μεταξύ του σκοπού αυτού και των σκοπών που απαριθμούνται στο άρθρο 3 παρ. 4, στ. α' της Οδηγίας 2000/31/EK.

Κατά συνέπεια, από το σύνολο του παραπάνω συλλογισμού προκύπτει ότι η εξαίρεση αυτή από την αρχή του ελέγχου στο κράτος μέλος πρέπει να ερμηνεύεται στενά, γι' αυτό και απαιτείται η σωρευτική συνδρομή όλων των προϋποθέσεων της παρ. 4 του άρθρου 3 της εν λόγω Οδηγίας. Δεν μπορεί να εφαρμοστεί σε μέτρα, όπως εδώ, που ενδέχεται το πολύ να έχουν έμμεση μόνο σχέση με έναν από τους σκοπούς που απαριθμούνται στη διάταξη αυτή¹⁶.

III. Συνέπειες της απόφασης του Δικαστηρίου: προοπτικές της εθνικής νομοθεσίας

Προσεγγίζοντας το ζήτημα ολιστικά, η υπόθεση φέρνει στην επιφάνεια και υπερτονίζει τη σπουδαιότητα της αρχής της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών και της αμοιβαίας αναγνώρισης εντός της ΕΕ, με αφορμή τις

¹⁴. Άρθρο 3 παρ. 3-4 της Οδηγίας 2000/31/EK. Βλ. σχ. ΔΕΕ C-390/18, *Airbnb Ireland*, 19.12.2019, ECLI:EU:C:2019:1112, σκ. 83, ΔΕΕ C-376/22, *Google Ireland κ.λπ.*, 09.11.2023, ECLI:EU:C:2023:835, σκ. 42-44.

¹⁵. Βλ. σχ. ΔΕΕ C-376/22, ό.π.

¹⁶. Βλ., κατ' αναλογία, ΔΕΕ C-119/12, *Probst*, 22.11.2012, ECLI:EU:C:2012:748, σκ. 23, και C-817/19, *Ligue des droits humains*, 21.06.2022, ECLI:EU:C:2022:491, σκ. 70.

αντίθετες με το ενωσιακό δίκαιο υποχρεώσεις που επιβάλλει η Ιταλία στην Amazon ως πάροχο επιγραμμικών υπηρεσιών διαμεσολάβησης. Η προστασία της ελευθερίας παροχής υπηρεσιών στην ΕΕ αποτελεί ακρογωνιαίο λίθο για την ενιαία αγορά. Η αρχή αυτή επιτρέπει στους παρόχους υπηρεσιών να προσφέρουν τις υπηρεσίες τους σε οποιοδήποτε κράτος μέλος, εφόσον πληρούνται οι νομικές απαιτήσεις της χώρας προέλευσης, ενισχύοντας έτσι την ευρωπαϊκή οικονομική ολοκλήρωση και την κινητικότητα των επιχειρήσεων.

Υπό αυτήν την έννοια, το Δικαστήριο μεριμνά και ενισχύει την αρχή αυτή, ενώ, παράλληλα, υπογραμμίζει τη σημασία της αμοιβαίας αναγνώρισης. Με άλλα λόγια, η απόφαση του ΔΕΕ προσδίδει την πρέπουσα αναγνώριση στην αρχή της ελευθερίας παροχής των υπηρεσιών, τονίζοντας ότι οι περιορισμοί που επιβάλλονται από τα κράτη μέλη πρέπει να είναι αναλογικοί, μη διακριτικοί και δικαιολογημένοι από λόγους δημοσίου συμφέροντος. Ομοίως, δίνει έμφαση στην αρχή της αμοιβαίας αναγνώρισης αφού η απόφαση αυτή δημιουργεί προηγούμενο που επηρεάζει άλλες εταιρείες και τα κράτη μέλη της ΕΕ. Σύμφωνα με αυτή, οι υπηρεσίες που νομίμως παρέχονται σε ένα κράτος μέλος της ΕΕ πρέπει να γίνονται αποδεκτές και σε άλλα κράτη μέλη, εφόσον δεν υπάρξουν αδικαιολόγητοι περιορισμοί.

Ωστόσο, παρ' ότι ο δικανικός συλλογισμός είναι εν πολλοίς εμποτισμένος με αυτές, είναι φανερό ότι το Δικαστήριο έχει ακόμα να διαλευκάνει αρκετά ζητήματα και επί της ουσίας προκύπτουν αμέτρητες προκλήσεις, καθώς τα κράτη μέλη προσπαθούν να βρουν ισορροπία μεταξύ της προστασίας των δικών τους συμφερόντων και της συμμόρφωσης με τις ευρωπαϊκές αρχές. Κάθε κράτος μέλος έχει διαφορετικά ρυθμιστικά περιβάλλοντα και πολιτικές που αντικατοπτρίζουν τις εθνικές του προτεραιότητες, όπως η προστασία των καταναλωτών, η φορολογική διαφάνεια ή η διασφάλιση των δημόσιων υπηρεσιών. Αυτές οι εθνικές πολιτικές μπορούν να οδηγήσουν σε περιορισμούς που επηρεάζουν την ελευθερία παροχής υπηρεσιών, προκαλώντας εντάσεις μεταξύ εθνικών συμφερόντων και ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης.

Μελλοντικά, είναι δεδομένο ότι τα κράτη μέλη θα κληθούν να επανεξετάσουν τις εθνικές τους διατάξεις και να διασφαλίσουν ότι είναι σύμφωνες με την Οδηγία για το Ηλεκτρονικό Εμπόριο και άλλες συναφείς ευρωπαϊκές νομοθεσίες. Και, φυσικά, αυτό ενδέχεται να οδηγήσει σε αναθεώρηση των εθνικών ρυθμίσεων που επιβάλλουν επιπλέον υποχρεώσεις στους παρόχους υπηρεσιών που είναι εγκατεστημένοι σε άλλα κράτη μέλη.

Επιπλέον, ενδιαφέρον παρουσιάζει η εξέταση του βαθμού στον οποίο οι πλατφόρμες, τόσο εγχώριες όσο και αλλοδαπές, συμμορφώνονται εν τοις πράγμασι με τις απαιτήσεις του νομικού πλαισίου και πώς αυτό αποτυπώνεται στους όρους και τις προϋποθέσεις τους.

Συνεπικουρώντας σε αυτό, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή και το ΔΕΕ συνεχίζουν να παρακολουθούν και να κρίνουν τέτοιες περιπτώσεις, προκειμένου να διασφαλίσουν ότι οι εθνικές απαιτήσεις δεν περιορίζουν υπερβολικά την ελεύθερη κυκλοφορία υπηρεσιών. Ο Κανονισμός για τη Δικαιοσύνη και Διαφάνεια των Πλατφορμών Διαμεσολάβησης συνιστά απλά ένα αναγκαίο εναρκτήριο βήμα προς την προσπάθεια οριοθέτησης της ανεξέλεγκτης δράσης των επιχειρήσεων στο ψηφιακό οικοσύστημα, ενώ παραμένει και ενισχύεται η πρόκληση του να βρεθεί μια ισορροπία που θα επιτρέπει στα κράτη μέλη να προστατεύουν τα συμφέροντά τους και να συμβάλλουν στην ενίσχυση της ενιαίας αγοράς της ΕΕ. Το βλέμμα όλων των ενδιαφερομένων είναι στραμμένο στη μελλοντική συνύπαρξη του ενωσιακού νομοθετικού πλαισίου με τις υπόλοιπες εθνικές νομοθετικές πρωτοβουλίες για την ψηφιακή αγορά και, κυρίως, στην έκβαση αυτού του τόσο σύνθετου και συνάμα καινοτόμου εγχειρήματος.